

Interreg
Latvija-Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

**SEMINĀRS „DABA UN SVĒTVIETAS – VIETAS, KO PIEREDZĒT.
TŪRISMA PIEDĀVĀJUMA PIEVIENOTĀ VĒRTĪBA”**

Kurzemes dabas dziedinošās vietas senatnē un mūsdienās

**Dr.philol. Ieva Ančevska,
Kurzemes Humanitārā institūta folkloras pētniece**

Kulta vietas un dziedinošās vietas

Vieta pie Svētaiņu ezera,
netālu no Zvārdes baznīcas

Veselības izpratne tradīcijā

“..Daiņas mazāk vērības piegriež zālēm, bet novērš slimības ar profilaktiskiem līdzekļiem: saprot veselošanos daudz plašākā apmērā, **atzīst arī stiprumu, skaistumu un gudrību par veselības zīmēm** un mēģina šīs īpašības sasniegt ne ar zālēm, bet ar higiēniskiem un diētiskiem līdzekļiem un ar okultisma pajēmieniem, kas tautai bija vieglāk sasniedzami nekā zāles.” (Kupcis 1932:257)

“Kādas tautas ārstniecības raksturu jau nenosaka daudzie lietotie līdzekļi, bet gan tas gars, kas parādās viņas galvenajās domās.” (Alksnis 1931:353)

un šodien -

ANO Pasaules Veselības organizācijas konstitūcijā **veselība definēta kā fiziska, garīga un sociāla labklājība**, nevis tikai kā slimības vai invaliditātes neesamība.

Svētie meži un birzis

Edīte Kurca “Latvijas seno kulta vietu saraksts”

(Edith Kurtz. Verzeichnis alter Kultstätten in Lettland)

- U Apriķu Elku birzs ar avotiem (313)
- U Svētā liepa Alsungā (309)
- U Biržu mežs “Dieva aploks” (316)
- U Dzērves svētbirzs “Ilmadi” (319)
- U Jamaiķu muiža, Svētais ozols (322)
- U Liegu mežs, pie Liegu- Elkas mājām (328)
- U Rudbāržu Bišu Priediena mežs un Dievakmens ar attēlu, pie akmens kūra uguni ziedošanai (329)
- U Cīravā – Ceru mātes mežs, kur tika godāta Ceru māte (332)
- U Dragūnciema svētais mežs, saukts par Elkuvalku, starp Ventas un Ēdes upēm (333)
- U Svētais bērzs Dūrē uz pakalna Pindzara purvā, upurvieta un raganu pulcēšanās vieta (334)
- U Dievene – pļava Gaiķu muižas terit. (336)
- U Raganu kalns Gaiķu muižas terit. (337)
- U Lielīvandes Elka leja – mežs un pļava (340)
- U Ķoniņciema svētais mežs (342)
- U Lipaiķu svētbirzs pie Lipaiķu mācītāja muižas (343)
- U Lipaiķu Baznīcas kalns, 1 km uz DR no pilskalna, pie Sudmalleju mājām, pie Rīvas upes, tuvumā “Elka vieta” ar vecām liepām apaudzis laukums (344)
- U Lipaiķu “Tēviņleja”, pļava ar milzu akmeni, uz tā velna pēda (345)
- U Satiķu Raganu pļava (355)
- U Zvārde. Svētaiņu ezers un upe baznīcas tuvumā (359)
- U Lielcieceres Raganu kalns pie Lējēju mājām, mazas upītes, kas ietek Cieceres ezerā, kreisajā krastā (361)

“Latvijas seno kulta vietu saraksts”

- U Dundaga, uz ZR no Puiškalna netālu no Plāģiem un VītolAntēm ala ar galda formas akmeni: Svētmeitu kambars” vai “Svētās jumpravas kambars”(364)
- U Dundagas Raganplāva (367)
- U Dundagas Dieva ezers vai Vīdel-ezers (368)
- U Dundaga. Svētavots netālu no Puiškalna (369)
- U Dundagas “Baznīcgrava”, grava, kur senos laikos ļaudis lūdzās, netālu no JaunBriežu mājām (370)
- U Piltenes svētbirzs ar upurozolu (374a)
- U Pope. Pērkonpurvs un plāva (378)
- U Pope. Svētliepa Svingulas krastā (379)
- U Ances Svētliepa, uz neliela pakalna Ancē. Tai nedrīkstēja ne lapu noraut. (381)
- U Zlēkas, pie mācītājmuižas, birzs ar Pērkona ozolu (383)
- U Zlēkas, Svētliepa un svētais pīlādzis (384)
- U Tārgale, Upurliepa (390)
- U Svētais mežs starp Tārgali un Koli (390a)
- U Engures mežs “Sudrabsils” ar mirdzošu Sudrabakmeni, pie kura tika likti ziedojumi. (394)
- U Dziras. Pērkona strauts ietek Dzirnavu dīķī (396)
- U Galtenes Svētavots pie Sventas mājām. Ūdens esot dziedinošs. (398)
- U Matkule. Baznīckalns un mežs pie Buses pilskalna Imulas krastā (406)
- U Pastende. Māras kambars (Mātes kambars, Māras ala, kur dzīvojušas “svētās meitas” (410)
- U Talsi, Dedziņu mežs un dziedinošs avots Lielajā purvā (419)
- U Usma. Svētliepa, “Elku liepa” uz zemes raga Usmas ezera krastā iepretī Moricsalai (420a)
- U Blīdene, Dieva purvs, Mallīcas mežs (427)
- U Blīdene. Svētās apses plāva (428)

Svētie meži un birzis

Ķoniņciema elku birzis

Lažas elku birzis

Dabas /meža dziedinošais spēks

«*Medicus curat, natura sanat*» -
Ārsti ārstē, daba izdziedē (Hipokrats).

Meža ietekmes pētījumi mūsdienās
Japāņu profesors, *mežu medicīnas virzienu*
pārstāvis *Qing Li* ar pacientu analīzēm pierādījis,
ka meža atmosfēra vien jau ievērojami pazemina
stresa hormonu kortizola un adrenalīna līmeni.

Austriešu biologs *Clemens Arvey* ar kolēģiem ir
pierādījis, ka meža gaiss satur antikancerogēnas
un imūnstiprinošas vielas, un to ieelpošana
iedarbojas kā dziedinošs līdzeklis.

Viena diena mežā pavairo mūsu imūnsistēmā
mītošās dabīgās aizsargšūnas par vairāk nekā 50%.

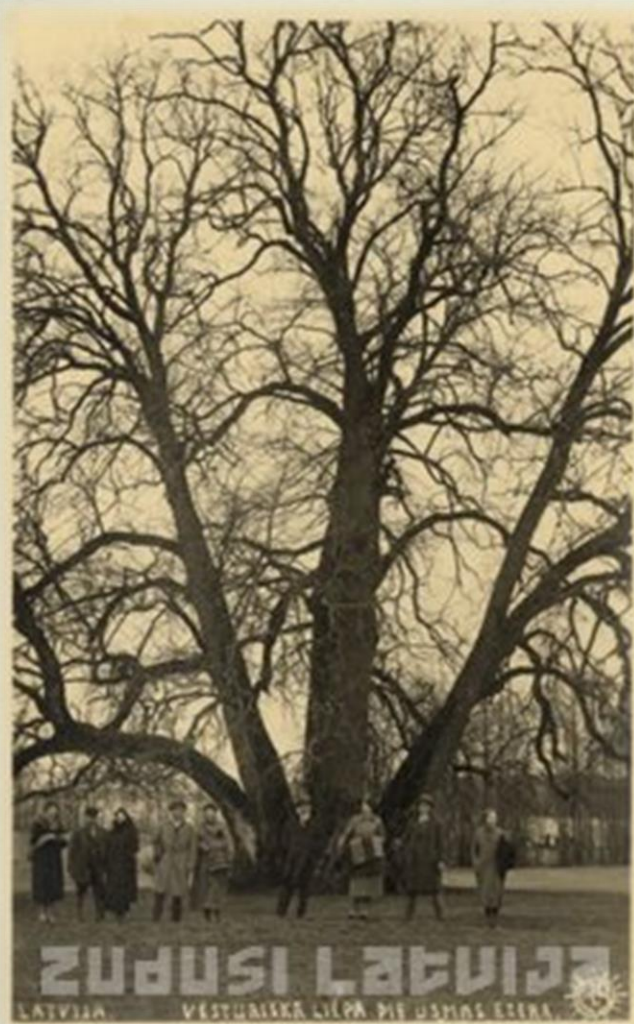
Svētie meži un dziedinošie koki

- Y «Daži pielūdz birzis, kuras sargā savas mājas tuvumā un tura tik svētas, ka jau kādu žagariņu tur nogriezt ir grēks, domādami, ka no tā tūliņ izcelsies kāds ļaunums..» /D. Fabrīcijs, 1610./
- Y «Netālu no Zlēkas mācītāja muižas bijusi laikam veco latviešu svēto birze, jo pašas ozolu birzes vidū stāvējis vareni augsts ozols 10 pēdas caurmērā, ko par Pērkona ozolu saukuši. Līdz mūsu gadu simtenim neviens pats saimnieks necirtis ozolus..» /Baltijas Vēstnesis, 1870, 132./ 22105.
- Y «Piltenes meža kunga robežās esmu atradis ozolu, kas jau no elku laikiem iecienīts. Ir tagad vēl šo ozolu daudz cienī, jo viņi tam vecam kokam arvien vēl piešķir dziedēšanas spēku.»
/Latv. Avīzes, 1831. 36./ 22108.

Svētie koki un dziedinošie koki

Usmas elku liepa (Usmas ezera ZR krastā, kas saukts par Elkragu)

Dziedinošās liepas

Υ “Pie Teņņu mājām Užavas upes krastā stāv Elku liepa. Agrāk ļaudis nesa un piesēja bantītes klāt. Liepa varēja dažādas slimības un augoņus ārstēt. Tās bantītes es ar vēl redzēju. Tās tur vēl lika ap 17.-18.-20. gadu.” (LFK, 4291, Orbāns J.)

Υ “Tārgales pagastā atrodas kāda ievērojama liepa. Tā atrodas uz pašas grences starp Tārgali un Zūrām. Liepa ievērojama ar to, ka uz tās bija sakārti dažādi drēbes gabali. Ja kādam bija kāda slimība pie kājām, tad atnesa tas zeķes un uzkāra uz liepas [..]. To liepu nosauc par Kraupliepu priekš 200 gadiem” (LFK-99-036 Ventspilī).

Užavas Elku liepa

Allažu svētliepa

(Kuldīgas novada Ēdoles pagastā)

Līdzīgu koku izmantošana
dziedināšanā Zviedrijā un
Norvēģijā

Nordiska Museet NMA.0034675

Zemes spēks alās

Svētmeitu kambari

Māras kambari

Zemes spēks akmeņos

Upsīšu jeb Zeltapses dižakmens

“Pērkons nospēris koku. Pie nospertā koka saknēm atrasts melns apaļš kā kamolītis, ar sarkanu švītru pāri. Tā esot pērkoņa lode. Ar to varot dziedēt visādas slimības, tikai vajagot apriebt slimo vietu ar lodīti” (LFK 196, 49).

Brīnāmie akmeņi palielināti un mī-
kā lielumā, piederušie Bg. v. māmiņai.

Wn. 4/1

1. Kapa akmeņi
flūī apalī šķaidī
kapa-

2. Lītena kauls
(Ar armenojis celgola smiltelīš).

1. Pērkoņa lode
(akmeņa pie pērkoņa epurā rīka
rūmē cauruma nūl noģā pusi elca
lielos etāsa -

Svētavoti un veselības avoti

Kurmāles Baltavots

Orma kalna Veselības avots

Acu avoti

Elkuzemes Acs avots

"Velna acs" avots (Kandava)

Galtenes Kaļķleju svētavots

“Valsts mežā pie Doras mājām ir mazs avotiņš, ko ļaudis ieturējuši par veselības avotu. Kas iet pēc ūdens, noliek kādu ziedu. Un vēl vienmēr ļaudis viņu stipri lieto. Apkārt tuvumā visi koki apkarināti ar dzīpariem, prievītēm un nēzdogiem. Pie avota jāiet vienam, pusnaktī un pavisam klusu. Avotā ūdens burbuļo, un tikai tad ūdens ir veselīgs, kad dabū iesmelt ar visiem burbuļiem. Ja nāk dienu un barā, tad burbuļi nav” (LFK 194,741, Tl. Strazdē)

„Par šo avotu stāsta, ka ūdens viņā esot ļoti veselīgs, tas nekad nepaliekot vecs, lai arī visu gadu to turot pudelē. Ja esot acis neveselas, vai arī kāda cita kaite, ja vairākas reizes apmazgājot ar ūdeni, tad paliekot vesels. Bet tikai katru reizi, kad smeļot no avota ūdeni, vajagot atstāt kaut kādu piemiņas zīmi, tādēļ arī senos laikos tā egle, kura aug pie avota, bijusi nokārta ar dažādām mantām. Arī tagad daži Zaļajā ceturtdienā iet uz avotu smelt ūdeni, kuru tad uzglabā visu gadu” (B. Bodniece)

Svētavoti un veselības avoti

Leju svētavots jeb Upuravots (Sventājas upes ielejā, netālu no Rucavas)

Avota iztekas vietā novērojamas oranžās nogulsnes liecina, ka ūdens sastāvā ir augsts dzelzs saturs.

Rituālā mazgāšanās

„Zemnieki, kad tie krietni sakarsuši, metas no pirts tūliņ līdz kaklam garām tekošā ūdenī (jo pirts pa lielākai daļai top būvētas strautu vai upju malās) vai ziemas laikā vārtās sniegā un to dara pat trīs reizes no vietas, bez kādas kaites; šādā kārtā pats esmu redzējis drudzi aizdzenam”

(Lentilius 1692:59-60).

„Bērna mazgāšanai pirtīžās nenoliedzami bija arī rituāls raksturs, un vēlāk tai ir liela nozīme, ārstējot dažādās bērnu slimības. Pirmkārt, sevišķi gatavo ūdeni, to lej vispirms uz galvas, tad uz pārējiem locekļiem, iekām skaita vai nu tēvreizi, vai arī pūšamos vārdus”

(Straubergs 1995:45).

Ūdens radošais aspekts

Sīkas mazas pēdiņas upītes malā;
Te mani pādeni notekājši. (LD, 1155,3)

Mazs, mazs valciņš pirtiņas galē;
Tur teku ik rītus ūdeni smelt.
Ūdeni smeldama, iesmēlu pādi,
Iesmēlu pādi savēju vārdē. (LD, 1153-2)

Es redzēju vecu māti
Pa upmali zvejojot;
Sazvejoja man' pādīti
Ar sudraba dukuriti. (LD, 1151-1)

Veselības un auglības spēks

«Māras dienā sievas un bērni, bet, it īpaši jaunavas iet priekš saules uz avotu vai upi mazgāties, lai ģimīs cauru gadu būtu sārts un skaists un lai miegs nenāktu» (LTT 22526).

«Pirmo Lieldienas rītu priekš saules vajag skriet basām kājām uz kādu upīti jeb strautiņu, kas tek pret sauli, muti mazgāt, tad visu gadu varot agri uzcelties» (LTT 17280).

«Lieldienas rītā jāiet upē mazgāties, lai visu gadu būtu vesels» (LTT 17293).

Dobumakmeņi un bļodakmeņi

Meldzeres dobumakmens

Alsungas bļodakmens

Ulmales- Piņņu bļodakmens

Paldies par uzmanību!

